O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

ZAMONAVIY INNOVATSION TADQIQOTLARNING DOLZARB MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR

mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami

(2024-yil 17-18-may)

(1-qism)

JIZZAX-2024

“Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar” mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami – Jizzax: O‘zMU Jizzax filiali, 2024-yil 17-18-may. 410-bet.

Respublika miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallarida zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari sohasidagi innovatsion tadqiqotlar aks etgan.

Globallashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur’atlar bilan rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e’tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarni qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma’ruza tezislari to‘plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo‘nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o‘qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Mas’ul muharrirlar: DSc.prof. Turakulov O.X., PhD. O‘ralov A.I.

Tahrir hay’ati a’zolari: p.f.d.(DSc), prof. Turakulov O.X., b.f.f.d. (PhD) O‘ralov A.I., t.f.f.d.(PhD), dotsent Abdumalikov A.A., t.f.n., dots. Baboyev A.M., t.f.f.d.(PhD), dots. Abduraxmanov R.A., p.f.f.d.(PhD) Eshankulov B.S., p.f.n., dots. Alimov N.N., p.f.f.d.(PhD), dotsent Alibayev S.X., p.f.f.d. (PhD) Halimov O‘.H., p.f.f.d.(PhD), dotsent Karshiyev A.A., f.f.f.d.(PhD), dotsent Sindorov L.K., t.f.f.d.(PhD), dotsent Nasirov B.U., b.f.f.d. (PhD), dotsent Mustafaqulov M.A., f.f.f.d. (PhD) Alibekov D.A.., f-m.f.f.d. (PhD) Sharipov X.F., ps.f.f.d.(PhD) Norbekova B.Sh., i.f.n., dots. Tsoy M.P., Qayumov O.A., Jo‘rayev M.M.

Mazkur to‘plamga kiritilgan ma’ruza tezislarining mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

INDUVIDUAL TA’LIM TRAYEKTORIYASINI AHAMIYATI

Mustafoyeva Munojat Oltinbekovna
O‘zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali tayanch doktoranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamon talabi asosida oliy ta’lim tizimiga kirib kelgan “individual ta’lim trayektoriyasi” tushunchasi dolzarbligini dunyo olimlarining mulohazalari asosida bo’lajak mutaxassisning individual ta’lim trayektoriyasi afzalliklari yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: Induvidual ta’lim trayektoriyasi, kasbiy rivojlanish, diagnostik, motivatsiya, yosh xususiyati.

Insoniyat taraqqiyotiga nazar tashlasak, uning rivojlanishi bevosita ta’lim, ilm-fan bilan bog’liq ekani yaqqol ko’rinadi. Ilm-fan taraqqiyotisiz hech bir soha rivojlanmagan, kashfiyot qilinmagan va zamon yangilanmagan bo’lar edi. Bu haqiqat asrlar davomida o’zgarmadi va hozir ham dunyoning umimiy qiyofasi ilm-fan sohasida takomillashib, o’z shaklini belgilamoqda. Xatto davlatning rivojlanganlik darajasi ulardagi ta’lim taraqqiyoti bilan baholanayotgan bugungi kunda shunga mos tarzda jahonda ta’lim, ilm-fan sohalari shiddat bilan rivojlanishda davom etmoqda. Global rivojlanish esa sohada yangicha yondashuvlar, zamonaviy tendensiyalar, ilg’or o’qitishning tizimlarini joriy etishga keng yo’l ochmoqda. Hozirgi kunda dunyo hamjamiyatida ilm-fan va ta’lim jarayonlari tezkorlik bilan rivojlanib bormoqda. Bunday rivojlanishlar hech qachon to’xtab qolmaydi va bizdan ham shu global rivojlanish jarayonida sog’lom raqobat muhitini talab etmoqda. O’zbekistonning Baloniya jarayoni ta’lim tizimiga qo’shilishi unga dunyoning ko’plab mamlakatlari bilan oliy ta’lim sohasidagi a’loqalarni yanada kengaytirishni ta’minlaydi. Boloniya deklaratsiyasini amalga oshirilishi bo’lajak mutaxassislarni tayyorlashni tubdan o‘zgartiradi. Asosiy e‘tibor shaxsning sub’ektiv yo’naltirilganligiga qaratilgan bo’lib, u aniq “harakat traektoriyasini” orqali shaxsiy va kasbiy jihatlarda rivojlanishga ega bo’lishi kerak. Hozirda O’zbekiston oliy ta’lim amaliyotida talabalarning o‘ziga xos kasb-hunarni emas, balki oliy ma’lumotni keyingi rivojlanish, kasbiy martaba va hayot yo‘lini shakllantirish, o‘z -o‘zini anglashi, shaxsiy va professional nuqtai nazardan o‘z-o‘zini namoyon qila olishiga asos sifatida individual ta’lim yo‘nalishlarini ishlab chiqish alohida ahamiyatga ega. Oliy ta’lim sohasida “individual ta’lim trayektoriyasi” tushunchasini aniqlashga ma’lum yondashuvlar ishlab chiqilgan bo‘lishiga qaramay, ularda har bir talabaning individual ta’lim salohiyati va sub’ektiv sifatlarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan o’qitish tizimining imkoniyatlari va xususiyatlari to‘liq hisobga olinmaydi. Shuning uchun “talabaning individual ta’lim trayektoriyasi” tushunchasini mohiyatini aniqlashtirish alohida ahamiyat kasb etadi. Shaxsiy ta'lim traektoriyasi, o'quvchi (o'qituvchi) harakatining ma'lum bir vektori bo'lib, u juda aniq nazorat nuqtalariga ega bo'lgan ta'lim yo'nalishi orqali amalga oshiriladi.

V.V. Lorens talabaning individual ta’lim yo’nalishini, o’qituvchilarning kasbiy o’zini-o’zi belgilash va o’zini-o’zi anglash uchun pedagogik yordam ko’rsatishda

ta’lim standartini tanlash, ishlab chiqish va amalga oshirish sub’ekti pozitsiyasini ta’minlaydigan maqsadli ishlab chiqilgan tabaqalashtirilgan ta’lim dasturi sifatida belgilaydi[1]. N.G. Zvereva o’z tadqiqotida individual ta’lim trayektoriyasini har tomonlama psixologik-pedagogik diagnostika asosida o’qituvchi bilan birgalikda alohida o’quv intizomi doirasida ishlab chiqilgan va boshqariladigan talabaning shaxsiy xususiyatlarini aks ettiruvchi o’quv faoliyatining o’zgaruvchan tuzilmasi sifatida taqdim etadi [2]. N.N. Surtaeva individual ta’lim trayektoriyasini har bir o’quvchining o’quv maqsadlarini amalga oshirish uchun ularning qobiliyatlari, imkoniyatlari, motivatsiyasi, qiziqishlariga mos keladigan, o’qituvchining ota-onalar bilan o’zaro hamkorlikda muvofiqlashtiruvchi, tashkiliy, maslahatchi faoliyati bilan amalga oshiriladigan o'quv faoliyati elementlarining ma’lum ketma-ketligi sifatida izohlaydi. [3].

Individual ta’lim trayektoriyasini aynan talabalik davrida ya’ni bo’lajak mutaxassislakka tayyorlanish davrida muhim hisoblanadi. Ijtimoiy-psixologik jihatdan talabalik, aholining boshqa guruhlari bilan solishtirganda, eng yuqori ta'lim darajasi, madaniyatni tez o‘zlashtirishi (atrofga tez moslashuvchanlik) va kognitiv motivatsiyaning yuqori darajasi bilan ajralib turadi. Bu davr axloqiy va estetik his-tuyg’ularning eng faol rivojlanishi, xarakterning shakllanishi va barqarorlashuvi hamda kattalar ijtimoiy rollarining barcha turlarini (fuqarolik, kasbiy va boshqalar) o’zlashtirish davri hisoblanadi. Bu davr iqtisodiy faoliyatning boshlanishi bilan bog'liq bo'lib, shaxsning mustaqil fikrlash jarayoniga qo’shilishi, ish biografiyasining boshlanishi va o’z oilasini yaratishni tushunish mumkin. Motivatsiyaning o'zgarishi, qadriyat yo’nalishlarining butun tizimi, bir tomondan, kasbiylashuv bilan bog’liq ravishda maxsus qobiliyatlarning intensiv shakllanishi, ikkinchi tomondan, bu yoshni xarakter va aqlning shakllanishining markaziy davri sifatida ajratib turadi. Shu bilan birga, aqlning tuzilishi juda individual va o’zgaruvchandir. Mantiqiy komponent, og’zaki, kontseptual fikrlash komponenti aql tuzilmasida yetakchilardan biri bo’lib qolmoqda. O’qish va o’z-o’zini tarbiyalash insonning aqliy faolligi va intellektual qobiliyatining yuqori darajasini ta'minlaydigan juda kuchli, doimiy ishlaydigan omil bo’lib chiqadi. Bu yoshda mehnat qobiliyati, faol faoliyat dinamikasi va mahsuldorlikning uzluksiz o’sishi kuzatiladi. Og’zaki intellektning rivojlanishi, dinamik hayajon, kuzatish darajasi va umumiy kuzatish madaniyati o’sishi kuzatiladi.

Talabalik davrida inson harakteri qiyin hayotiy vaziyatlarda sodir etilgan xatti-harakatlarning oqibatlarini yetarlicha chuqur tahlil etmasdan o’zini tezda ko‘rsata olish istagi bilan orqali yaqqol ko‘zga tashlanadi. Individual ta’lim trayektoriyasini aynan shu davrda shakllantirish nafaqat ta’limni balki soha rivojlantirishda ham muhim rol o’ynaydi.

Xulosa o’rnida, zamon talablari asosida oliy ta’lim tizimiga kirib kelgan individual ta’lim trayektoriyasining joriy etilishi nafaqat bo’lajak mutaxassislar kasbiy rivojlanishiga, balki oliy ta’lim muassasasining istiqbolini belgilab beradi. Binobarin, zamon talabi doirasida bo’lajak mutaxassislarni tayyorlash jarayoni oliy ta’limni shaxsiy va individual rivojlanish qonuniyatlari talabaning individual kasbiy yo’nalishi, shuningdek, har bir talabaning individual ta’lim trayektoriyasini uning tarkibiy qismlarining birligida loyihalash imkonini beradigan tegishli texnologiyalarni yo'naltirishni talab qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Lorens, V.V. Bo’lajak o’qituvchini kasbiy faoliyatga tayyorlash sharti sifatida individual ta’lim trayektoriyasini loyihalash / V.V. Lorens // dis. p. f. n. - Omks, 2001. - 250 b.
2. Zvereva, N.G. Murakkab psixologik-pedagogik diagnostika asosida pedagogika universiteti talabalari uchun individual ta'lim yo'nalishlarini loyihalash dis. p. f. n / N.G. Zvereva. - 2007. - 232 b.
3. Surtayeva, N.N. Noan’anaviy pedagogik texnologiyalar: Parasentrik texnologiya / N.N. Surtayeva // O’quv-ilmiy qo’llanma. M. - Omsk, 1974. - 22 p.
4. Munojat M. INDUVIDUAL TA’LIM TRAYEKTORIYASI //International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research. – 2023. – С. 36-41
5. Мустафоева М. Induvidual ta ‘lim trayektoriyasi-talabaning ta ‘lim sohasidagi shaxsiy imkoniyatlarini amalga oshirishning individual yonalishi //Современные инновационные исследования актуальные проблемы и развитие тенденции: решения и перспективы. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 87-88.
6. Мустафоева М. Talabalarni induvidual ta ‘lim trayektoriyasi orqali oqitishning samaradorligi //Современные инновационные исследования актуальные проблемы и развитие тенденции: решения и перспективы. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 88-90.

DASTURLASH TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA WEB ILOVALAR YARATISH VA TALABALARNI KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASH

Normatov Nizomiddin Kamoliddin o‘g‘li,
Abdug‘offorov Xurshidbek Akmal o‘g‘li
O‘zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali
normatov@jbnuu.uz

Annotatsiya: Zamonaviy pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosida o‘quv-tarbiyaviy ishlar jarayonini samarali tashkil etish ta’lim samaradorligi omilidir. Mamlakatimiz ta’lim tizimida bugungi zamon talabiga va pedagogik texnologiyalarga asoslangan zamonaviy dasturiy vositalar ishlab chiqish va o‘quv jarayonini tashkil etishga doir samarali ishlar amalga oshirilayotgan bo‘lsa ham web dasturlashga yo‘naltirilgan fanlarini o‘qitishning ilmiy asoslangan andoza va mobil ta’limga asoslangan dasturiy vositalari yetarli darajada emasligini ko‘rishimiz mumkin. Maqolada web ilovalarini yaratishda ishlatiladigan dasturiy tillar, qo‘llaniladigan texnologiyalar, o‘qituvchilar va o‘quvchilar uchun tavsiyalar, kasbiy faoliyatga tayyorlash jarayoni, va boshqa muhim ma’lumotlar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: Dasturlash, algoritm, operator, funksiya, ilova, pedagogik qobiliyat, texnologiya, frontend, backend.